

طراحی و اعتبارسنجی الگوی سبک زندگی ایرانی - اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی

مقاله پژوهشی
اصیل
Original
Article

مریم ابراهیمی^۱

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی انجام شد. **روش:** روش تحقیق به صورت کیفی-کمی بود. در بخش کیفی، از رویکرد فراترکیب و در بخش کمی، از تحلیل عاملی تأییدی برای برآزش الگوی پیشنهادی استفاده شد. از تحلیل ۵۷ عنوان سخنرانی و مصاحبه مورد مطالعه، سه بُعد فردی، اجتماعی و سیاسی به همراه شش معیار و ۲۳ مقوله استخراج شد. **نتایج:** نتایج تحلیل نشان داد که الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی، نگاهی کلان به مفهوم تربیت دارد و بعد فردی و اجتماعی، مهم‌ترین مؤلفه‌های الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی است. در بخش کمی، برای اعتبارسنجی الگوی پیشنهادی، جامعه آماری این پژوهش مدیران مدارس متوسطه دولتی شهر کرمان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود که با استفاده از معادله کوکران، تعداد نمونه مورد بررسی برابر با ۱۷۵ نفر ارزیابی شد. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از نرم‌افزار اسمارت پی.ال.اس-۳ و اس.پی.اس.اس-۲۲ استفاده شد. نتایج پژوهش، اعتبار الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی را بر اساس دیدگاه مدیران متوسطه شهر کرمان نشان داد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی ایرانی-اسلامی، مکتب تربیتی، شهید سلیمانی، بعد فردی، بعد اجتماعی.

♦ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۰

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه:

ebrahimi1865@gmail.com

الف) مقدمه

سبک زندگی یکی از مهم‌ترین مسائل در حوزه علوم انسانی است و اشاره به چارچوب زندگی دارد. سبک زندگی، مجموعه منظمی از رفتارهای درونی و بیرونی، وضعیت اجتماعی و دارایی‌هاست که فرد یا گروه بر اساس ترجیح و سلیقه خود و در تعامل با شرایط محیطی خود، انتخاب یا ابداع می‌کند (مهدوی کنی، ۱۳۹۳). سبک زندگی با سه رویکرد جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و دین‌شناسی مطرح شده است. در رویکرد جامعه‌شناسی، سبک زندگی بیشتر بر اساس شیوه مصرف طبقات مرفه تعریف شده است؛ در حالی که دیگر طبقات جامعه، نقش قابل توجهی در سبک‌سازی دارند. در رویکرد روان‌شناسی سبک زندگی، درباره شخصیت آدمی نظریه‌پردازی صورت گرفته است؛ آدلر، مشهورترین روان‌شناسی است که این اصطلاح در آثار او محوریت دارد. رویکرد دینی سبک زندگی نیز برای اولین بار در کشور ما توسط صاحب‌نظران مطرح شد (عنوانی و همکاران، ۱۳۹۶). بر اساس این رویکرد، سبک زندگی «مجموعه‌ای از رفتارهای سازمان‌یافته متأثر از باورها و ارزشها و نگرشهای پذیرفته شده است. این مجموعه به دلیل تناسب با امیال و خواسته‌های فردی و وضعیت محیطی، وجهه غالب رفتاری یک فرد یا گروهی از افراد شده‌اند» (شریفی، ۱۳۹۱: ۵۲).

مقام معظم رهبری در دیدار جوانان استان خراسان شمالی با ایشان در سال ۱۳۹۱، این اصطلاح را مورد تأکید قرار دادند.^۱ بر اساس نظر ایشان، سبک زندگی؛ یعنی رفتار اجتماعی و شیوه زیستن که آشنایی با آن از دو جهت معنوی (برای رسیدن به هدف اصلی یعنی رستگاری، فلاح و نجات) و مادی (زندگی راحت و برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی) برای انسان ضرورت دارد. مصادیق مطرح شده توسط مقام معظم رهبری برای سبک زندگی، همه جنبه‌های زندگی انسان از نحوه رفتار با همسر و فرزندان در خانواده تا مسائلی همچون: نوع مسکن، نوع لباس، نوع خوراک، نوع آشپزی، تفریحات، مسئله خط و زبان، کسب و کار و نوع رفتار با دوست و دشمن را شامل می‌شود.

مقام معظم رهبری، سبک زندگی را بخش اساسی و حقیقی پیشرفت و تمدن‌سازی نوین اسلامی خواندند و نخبگان و صاحب‌نظران را به پرداختن به این موضوع و آسیب‌شناسی وضع موجود سبک زندگی در ایران و چاره‌اندیشی در این زمینه دعوت کردند. به فرموده ایشان: «پیشرفت در علم و صنعت و اقتصاد و سیاست که بعد ابزاری تمدن اسلامی را شکل می‌دهد، وسیله‌ای است برای دستیابی به سبک و فرهنگ صحیح زندگی و رسیدن به آرامش،

امنیت، تعالی و پیشرفت حقیقی». از آن زمان به بعد، موضوع سبک زندگی، به ویژه سبک زندگی اسلامی، توسط پژوهشگران حوزه و دانشگاه مورد توجه قرار گرفت.^۱ جریان زندگی عمومی مردم، بسیاری از رفتارها و اتفاقات را در فضای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جوامع رقم می‌زند. بدیهی است هر مکتب فکری، جامعه و سیاست مخصوص به خود را طراحی و ارائه می‌کند و علاوه بر حوزه‌های سیاست و اقتصاد، لازم است درباره چگونگی زیستن نیز راهکار مخصوص به خود و منطبق بر هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و جهان‌بینی خاص خود داشته باشد. بنابر این، اکنون که در سالهای پایانی دهه چهارم انقلاب قرار داریم، پرداختن به این موضوع و تبیین و اشاعه سبک زندگی در تراز انقلاب اسلامی ضروری به نظر می‌رسد؛ امری که تا کنون از آن غفلت شده است. (شمس‌الدینی و ارجمند تاج‌الدینی، ۱۴۰۰)

۱. پیشینه پژوهش

در زمینه سبک زندگی پژوهشهای بسیاری صورت گرفته است که برخی از آنها به عنوان نمونه مطرح می‌شود.

کهریزی (۱۴۰۰) در پژوهش خود به خانواده و سبک زندگی اسلامی در تمدن‌سازی نوین جهانی بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب پرداخت. روش پژوهش وی، توصیفی-تحلیلی بود. در این پژوهش، دیدگاه مقام معظم رهبری در مؤلفه‌های ازدواج، سن ازدواج، سهولت در ازدواج، باورهای غلط در این زمینه و راهکارها؛ روابط خانوادگی، احیای نقش مادری و همسری، آسیبها و راهکارها و همچنین تولید مثل، ازدیاد جمعیت، چالشها و راهکارها، بحث و بررسی شده است. یافته‌ها حاکی از آن بود که از دیدگاه ایشان در حوزه خانواده، مؤلفه‌هایی مثل سبک ازدواج، سبک روابط اجتماعی در درون خانواده و سبک تولید مثل، دچار عارضه شده است و در گام دوم انقلاب باید اصلاحات جدی صورت گیرد.

یداله‌فر و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به بررسی مؤلفه‌ها و شاخصه‌های سبک زندگی اسلامی-ایرانی از منظر مقام معظم رهبری، به روش توصیفی و اسنادی پرداختند. در این پژوهش، یافته‌ها نشان داد که سبک زندگی اسلامی-ایرانی در کشور، تبیین و تشریح نشده است و هجوم فرهنگهای بیگانه، موجب رواج سبک غلط فرهنگ بیگانه در جامعه شده است. در سالیان اخیر، مقام معظم رهبری در بیانات ارزشمند خود به این مسئله اشاره کرده و

لزوم توجه به سبک زندگی اسلامی- ایرانی را یادآور شده‌اند. ایشان در تمامی ابعاد و زمینه‌های مختلف زندگی، لزوم بهره‌گیری از سبک زندگی اسلامی- ایرانی برگرفته از قرآن، احادیث و سیره ائمه معصومین(ع) و فرهنگ غنی ایرانی را مورد توجه جدی قرار داده و آسیها و پیامدهای زیانبار سبک زندگی غربی را یادآور شده‌اند.

شمس‌الدینی و ارجمند تاج‌الدینی(۱۴۰۰) در پژوهش خود به تبیین و ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی در اندیشه شهید سپهبد قاسم سلیمانی پرداختند. در این پژوهش، با نگاهی توصیفی و تحلیلی به موضوع و با استفاده از روش کتابخانه‌ای و اسنادی در مقام تجزیه و تحلیل داده‌ها، به سؤالاتی همچون: چستی تبیین، ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی در اندیشه شهید سپهبد قاسم سلیمانی پرداخته شده است. بر اساس فرضیه‌های تحقیق، با تبیین، ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی در اندیشه شهید قاسم سلیمانی با محوریت آموزه‌های اسلامی، شاهد پیشرفت جوامع خواهیم بود. نتایج پژوهش بیانگر این است که شهید سلیمانی در اندیشه خود به تبیین، ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی که محور زمینه‌ساز پیشرفت جوامع است، اشاره کرده است.

زم(۱۳۹۴) در اثر خود با عنوان «رساله تشریفات(سبک زندگی ایرانی- اسلامی)» با بیان گزاره‌هایی تحت تأثیر مفاهیم بنیادی دینی- فرهنگی، گاهی با توجه به جزئی‌ترین جزئیات و گاهی با مفاهیم کلی، خواننده را با نوعی از زندگی و نگاه که فرد به آن شوق دارد، آشنا کرده است. آداب شخصی و ادبیات ارتباط با خود، آداب بندگی و ادبیات ارتباط با خدا، آداب اجتماعی و ادبیات ارتباط با دیگران، آداب زیست و ادبیات ارتباط با طبیعت، کلیات مطرح شده در این اثر است که زیرمجموعه‌های فراوانی برای هر یک از آنها معرفی و تبیین شده است.

این نوشتار در صدد است بر اساس سبک زندگی ایرانی- اسلامی، به طراحی الگوی سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی، نه به عنوان یک فرد، بلکه به عنوان یک مکتب و اعتبارسنجی این الگو بپردازد؛ زیرا مکتب حاج قاسم، از منش و رفتار بزرگمردی سخن می‌گوید که تمام عمر ارزشمند خویش را وقف خداوند و خدمت به مردم کرد و چه الگویی ضروری‌تر و مهم‌تر از آن برای امروز کشور ما وجود دارد؟

از این رو، به نظر می‌رسد بررسی شاخصهای سبک زندگی اسلامی در اندیشه شهید سپهبد قاسم سلیمانی، نگاه جدیدی است که این پژوهش بدان پرداخته است(نوآوری). هدف اصلی این پژوهش، بررسی شاخصهای سبک زندگی اسلامی در اندیشه شهید سپهبد

قاسم سلیمانی است. در این پژوهش سعی بر این است با نگاهی توصیفی و تحلیلی به موضوع و با استفاده از شیوه کتابخانه‌ای و اسنادی، در مقام تجزیه و تحلیل داده‌ها به سؤالاتی چون چیستی شاخصه‌های سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی پرداخته شود.

۲. سبک زندگی ایرانی-اسلامی

مفهوم اجتماعی سبک زندگی بین فرهنگ غربی و اسلامی صرفاً یک اشتراک لفظی است و مفهوم ماهوی و چیستی آن، که برگرفته از نوع نگاه و تعریف هر فرهنگ است، کاملاً متفاوت با یکدیگر است. در دیدگاه ایرانی-اسلامی، هدف از طرح سبک زندگی، بسیار فراتر از برخی اهداف غربی است. طرح بحث سبک زندگی، نشئت گرفته از یک دغدغه فرهنگی و دینی و با هدف بررسی نقاط ضعف و قوت سبک زندگی بر حسب شاخصه‌های دینی و اقدام برای ارتقا و رفع آسیب‌های آن از این منظر است. مقام معظم رهبری فرمودند: «تمدن نوین اسلامی بدون سبک زندگی شکل نمی‌گیرد. باید فرهنگ زندگی را تبیین کنیم، تدوین کنیم و به شکل مطلوب اسلام تحقق ببخشیم. اگر ما به این معقولات به طور جدی بپردازیم، پیشرفت اسلامی تحقق پیدا نخواهد کرد و تمدن نوین اسلامی شکل نخواهد گرفت. هر چه ما در صنعت پیش رویم، هر چه اختراعات و اکتشافها زیاد شود، اگر این بخش را ما درست نکنیم، پیشرفت اسلامی به معنای حقیقی کلمه نکرده‌ایم» (ولی‌زاده، ۱۳۹۲: ۴۸)

تعیین نسبت ایرانی بودن و اسلامی بودن و مفهوم آن در یک جمله، بیانگر آن است که تاریخ و تمدن ایرانی بستری مناسب است که ما با مبنای شریعت به شعار «نه شرقی، نه غربی؛ جمهوری اسلامی» جامعه عمل بپوشانیم و حرفی نو بزنیم. در جامعه امروز ما، سبک زندگی اسلامی-ایرانی، برگرفته از حیات طیبه اسلامی و مبتنی بر توجه به تولید و آسایش همراه با احسان به دیگران است. هدف بحث و بررسی پیرامون سبک زندگی اسلامی-ایرانی، توجه به الگوهای صحیح زندگی، کشف هویت تاریخی، داشتن دین عقلانی به نام اسلام در سبک زندگی ایرانیان و همچنین برای اغلب کشورهای اسلامی است (قربانی، ۱۳۹۲: ۵). بنابراین، می‌توان گفت سبک زندگی ایرانی-اسلامی بر پایه آمیختگی دو فرهنگ ایرانی و اسلامی است و هیچ موضوعی در زندگی وجود ندارد که دین اسلام نکته و آموزه‌ای درباره آن نداشته باشد. (قنبری، ۲۰۲۲)

۳. شاخصها و مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی

شاخصهای سبک زندگی در اسلام بر سه محور اعتقادات، اخلاقیات و وظایف عملی و عبادات استوار است. بر این اساس، سبک زندگی اسلامی جامعیت دارد و مؤلفه‌هایی چون: اجتماعی، عبادی، باورها، اخلاق، سلامت، خانواده و ... را شامل می‌شود. بنابراین، در یک نگاه کلی، شاخصهای سبک زندگی اسلامی را می‌توان به دو بعد فردی و اجتماعی تقسیم کرد. در بعد فردی، تقواگرایی و خدامحوری، تفکر، صبر و خویشتنداری، صداقت و راستگویی، اهمیت قائل شدن برای سلامتی، برخی از شاخصهای سبک زندگی اسلامی محسوب می‌شوند. از جمله شاخصهای اجتماعی سبک زندگی نیز می‌توان به تلاش و کوشش، میانه‌روی و اعتدال، گفتار، رفتار، پایبندی به خانواده، صلۀ رحم و دوری از اسراف و تبذیر اشاره کرد.^۱

(ب) روش

روش پژوهش در این مقاله، روش آمیخته از نوع کیفی-کمی است. در بخش کیفی، از روش فراترکیب^۲ مبتنی بر مرور نظام‌مند مطالعات کتابخانه‌ای برای دستیابی به شناخت عمیق شاخصهای سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی استفاده شده است. مرحله اول، شامل ایجاد هدف تحقیق و جمع‌آوری مصاحبات و سخنرانی‌ها از پایگاههای اطلاعاتی است. این مرحله به ما امکان می‌دهد ادبیات مربوط به الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی را شناسایی کنیم. هر دو نوع مصاحبه و سخنرانی، در روند بررسی ادبیات در نظر گرفته شده است. به عبارتی؛ هم پژوهشهایی که در حوزه مفاهیم دینی و جامعه‌شناسی (نظری) قرار دارند، بررسی شده‌اند و هم مواردی که به صورت خاص به مبحث الگوی زندگی ایرانی اسلامی (مفهومی) می‌پردازند. هدف اصلی این تحقیق، ارائه الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی است.

---

1. afsaran.ir

2. Meta Synthesis

ج) یافته‌ها

۱. بخش کیفی

گام اول: تنظیم سؤالهای پژوهش

نخستین گام فراترکیب، تنظیم پرسشهای پژوهش است. نخستین سؤال مطرح شده برای شروع فرایند فراترکیب، عبارت است از: الگوی سبک زندگی ایرانی- اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی چیست؟ همچنین می‌توان سؤالاتی را با این مضامین مطرح کرد: چه مؤلفه‌هایی در سبک زندگی ایرانی- اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی اهمیت دارد؟ شاخصهای اصلی الگوی سبک زندگی ایرانی- اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی کدامند؟ شاخصهای مقوله مورد مطالعه شامل چه مواردی است؟ شاخصهای مقوله مورد مطالعه چه ارتباطی با یکدیگر دارند؟ در جدول ۱، معیارهای اولیه جستجوی منابع مبتنی بر سؤالهای پژوهش بیان شده است.

جدول ۱: معیارهای اولیه جستجوی منابع

پارامترها	معیار پذیرش	معیار عدم پذیرش
موضوع مورد مطالعه	الگوی سبک زندگی ایرانی- اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی	مواردی غیر از سبک زندگی
زمان تحقیقات (سخنرانی‌های مورد ارزیابی)	تمام مصاحبه‌ها و سخنرانی‌های مربوط به شهید سلیمانی	مصاحبه‌ها و سخنرانی‌های که مربوط به شهید سلیمانی نیست
زبان متون مورد بررسی	فارسی	غیر فارسی
محدوده جغرافیایی	تمام سخنرانی‌ها و مصاحبه‌ها	-

گام دوم: بررسی نظام‌مند متون

در این مرحله، پژوهشگر به جستجوی نظام‌مند سخنرانی‌های منتشر شده در سایتهای khamenei.ir و soleimani.ir با هدف تعیین اسناد معتبر، موثق و مرتبط در بازه زمانی مناسب پرداخت. ابتدا کلمات کلیدی مرتبط گزینش شد. بنابر این، از چندین کلمه کلیدی در پایگاه داده استفاده شد که شامل سبک زندگی ایرانی- اسلامی، سبک زندگی، شیوه زندگی و زندگی اسلامی بود. در جدول ۲، پایگاههای بررسی شده و در جدول ۳، کلیدواژه‌های جستجو شده ارائه شده است.

جدول ۲: پایگاههای جستجوی منابع تحقیق

ردیف	نام پایگاه	آدرس
۱	پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای	khamenei.ir

جدول ۳: کلیدواژه‌های مورد استفاده در تحقیق

ردیف	کلیدواژه فارسی
۱	سبک زندگی ایرانی - اسلامی
۲	سبک زندگی
۳	شیوه زندگی
۴	زندگی اسلامی
۵	زندگی مؤمنان
۶	زندگی زوجین

گام سوم: جستجو و بررسی سخنان مرتبط

پس از شناسایی واژگان کلیدی تحقیق، مجموعه سخنرانی‌های حاوی واژگان کلیدی شناسایی شد. جستجوی اولیه منجر به جمع‌آوری ۱۳۲ سخنرانی و مصاحبه انقلاب شد. هر مطالعه‌ای که انجام می‌شود، باید دارای اعتبار و عینیت قابل قبول باشد؛ مطالعه کیفی و مرور نظام‌مند نیز از این امر مستثنا نیست. در مطالعات مروری نظام‌مند، جستجوی جامع منجر به پیدا کردن بسیاری از مطالعات مرتبط خواهند شد؛ ولی از آنجا که همه این مطالعات از کیفیت کافی برخوردار نیستند، باید پس از مرور دوباره مطالعات و استخراج نتایج هر یک از آنها، هر مطالعه پیش از ورود به ترکیب، با ابزار مناسب و از نظر معیارهای تعریف‌شده، ارزیابی شده و تنها مواردی که کیفیت مطلوب دارند، وارد تحلیل شود. در این پژوهش از چک‌لیستی که شامل معیارهای مختلف برای ارزیابی کیفیت بالا، پایین و متوسط هر یک از سخنرانی‌های اولیه می‌باشد، استفاده شد. هدف از امتیازدهی به هر سخنرانی، افزایش اعتبار سخنرانی با ابزار مناسب چک‌لیست و خروج متون با کیفیت پایین از فرایند ترکیب است. ابتدا سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های یافته‌شده برابر با ۱۳۲ سخنرانی بود. در مرحله بعد، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های با موضوعات غیر مرتبط حذف شدند که تعداد آنها ۱۳ سخنرانی بود. پس از آن، سخنرانی‌های با موضوعی غیر از سبک زندگی ایرانی - اسلامی حذف شدند که در این مرحله نیز تعداد ۲۴ سخنرانی حذف شد. در مرحله سوم از گام سوم، سخنرانی‌ها با محتوای غیر مرتبط با الگوی زندگی ایرانی - اسلامی حذف شدند که در این مرحله تعداد ۳۷ سخنرانی حذف شد و در نهایت، تعداد ۵۷ سخنرانی و مصاحبه مشخص شد.

گام چهارم: استخراج اطلاعات

در این مرحله، محتوای سخنرانی‌ها به دقت مطالعه و شاخصهای اساسی استخراج شدند. معیارهای غربالگری برای شناسایی مؤلفه‌ها مربوط به فرایند تجزیه و تحلیل محتوا تعیین شد. در این مرحله، پروتکل پیشنهادی کریپندورف (۲۰۱۳) برای تجزیه و تحلیل مناسب بودن اسناد انتخاب شده اعمال شد. همچنین نمره استناد به کلیه اسناد بررسی شد تا یافته‌های جمع‌آوری شده از طریق فرایند بررسی ادبیات، قابلیت اطمینان یابد. استفاده از این معیارهای ورود و خروج، منجر به انتخاب ۲۳ سند شد که تمام الزامات تعیین شده توسط پروتکل بررسی را برآورده می‌کردند.

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

هر مطالعه‌ای که انجام می‌شود، باید دارای اعتبار، پایایی و عینیت قابل قبول باشد؛ مطالعه کیفی و مرور نظام‌مند نیز از این امر مستثنا نیست. در مطالعات مروری نظام‌مند، جستجوی جامع منجر به پیدا کردن بسیاری از مطالعات مرتبط خواهد شد؛ ولی از آنجا که کلیه این مطالعات از کیفیت کافی برخوردار نیستند، باید پس از مرور دوباره مطالعات و استخراج نتایج هر یک از آنها، هر مطالعه پیش از ورود به ترکیب، با ابزار مناسب و از نظر معیارهای تعریف شده ارزیابی شده و تنها مواردی که کیفیت مطلوب دارد وارد تحلیل شود. در این پژوهش از چک‌لیستی که شامل معیارهای مختلف برای ارزیابی کیفیت بالا، پایین و متوسط هر یک از مطالعات اولیه می‌باشد، استفاده شده است. هدف از امتیازدهی به هر مطالعه، افزایش اعتبار مطالعه با ابزار مناسب چک‌لیست و خروج مطالعات با کیفیت پایین از فرایند ترکیب است.

جدول ۵: خروجی کنترل کیفیت گویه‌های شناسایی شده

شماره	نویسنده	مضمون	وضوح اهداف و روش پژوهش	بیان روشن یافته‌ها	توجیه مناسب نتیجه تحقیق	تجانس بین پارادایم‌های هدایت‌کننده پروژه با روشهای انتخاب شده	جمع امتیاز
۱	ایمان به خدا	پایه	۱	۱	۴	۳	۹
۲	اخلاص	پایه	۴	۵	۱	۲	۱۲
۳	ساده‌زیستی	پایه	۱	۱	۵	۳	۱۰

۲۰۶ ♦ فصلنامه علمی مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، شماره ۹۸

۴	توجه به مطالعه	پایه	۳	۴	۲	۵	۱۴
۵	توجه به تربیت فرزندان	پایه	۳	۳	۴	۳	۱۳
۶	برنامه‌ریزی و اوقات فراغت	پایه	۴	۴	۱	۳	۱۲
۷	نظم و تدبیر در زندگی	پایه	۳	۴	۴	۵	۱۶
۸	نیکوگفتاری	پایه	۴	۵	۵	۵	۱۹
۹	خورد و خواب نیکو	پایه	۱	۱	۲	۱	۵
۱۰	دفاع از مظلومان	پایه	۲	۱	۵	۱	۹
۱۱	تواضع و فروتنی	پایه	۳	۵	۳	۱	۱۲
۱۲	مردم‌داری	پایه	۳	۵	۲	۴	۱۴
۱۳	تعامل عاقلانه با خلق و خالق متعال	پایه	۲	۲	۳	۳	۱۰
۱۴	شجاعت	پایه	۲	۱	۵	۲	۱۰
۱۵	تکلیف‌گرای بی	پایه	۲	۲	۳	۳	۱۰
۱۶	توجه به موضوعات فرهنگی - هنری	پایه	۲	۲	۵	۴	۱۳
۱۷	تلاش مجاهدانه	پایه	۲	۱	۳	۱	۷
۱۸	مسئولیت در قبال ایران و اسلام	پایه	۱	۲	۲	۳	۸

طراحی و اعتبارسنجی الگوی سبک زندگی ایرانی ... ۲۰۷

۱۹	ولایتمداری	پایه	۴	۲	۵	۱	۱۲
۲۰	استکبارس تیزی	پایه	۱	۲	۱	۳	۷
۲۱	عدالت‌گرا یی	پایه	۱	۲	۴	۴	۱۱
۲۲	آزادی‌خواه ی	پایه	۲	۴	۱	۵	۱۲
۲۳	دفاع از ایران و اسلام	پایه	۱	۱	۴	۳	۹

هدف فراترکیب، تفسیر یکپارچه و جدیدی از یافته‌هاست. این روش برای شفاف‌سازی مفاهیم، الگوها و نتایج در پالایش حالت‌های موجود دانش و ظهور مدل‌های عملیاتی و تئوری‌ها پذیرفته شده است (فینگلد، ۲۰۰۳). در فرایند تجزیه و تحلیل، موضوعاتی جستجو شده که میان مطالعه‌های فراترکیب پدیدار شده‌اند. این نمونه به عنوان بررسی موضوعی شناخته می‌شود. هنگامی که موضوعی شناسایی شد، پژوهشگر طبقه‌بندی‌ای را شکل می‌دهد و طبقه‌بندی‌های مشابه و مربوط را در موضوعی قرار می‌دهد که آن را به بهترین گونه توصیف کند. در نتیجه، موضوعهای اساسی و پایه‌ای برای توضیحات، مدل‌ها و تئوری‌ها یا فرضیه‌های کاری ارائه می‌شوند. (سندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷)

در این پژوهش پس از استخراج کدهای اولیه از متن مقاله‌ها که در مرحله چهارم اجرا شد (کدگذاری مرتبه اول)، کدگذاری دیگری صورت می‌گیرد که معیار را شکل می‌دهد (کدگذاری مرتبه دوم) و در نهایت، روی معیارها نیز کدگذاری دیگری صورت می‌گیرد تا مؤلفه‌ها شناسایی شوند. نتایج استخراج کدهای اولیه نشان می‌دهد که شهید سلیمانی نمونه عینی انسان مؤمن بود؛ به طوری که ویژگی‌هایی مانند امانتداری، پاکدستی، جهاد با مال و جان، سختگیر بودن نسبت به دشمنان و مهربانی نسبت مؤمنان را می‌توان در سراسر زندگی ایشان مشاهده کرد. علاوه بر این، راز محبوبیت شهید سلیمانی در اخلاص ایشان بود. تواضع ایشان در برابر مردم، برگرفته از اخلاص ایشان بود. شهید سلیمانی، انسان وارسته و زاهدپیشه‌ای بود که هیچ‌گاه به دنبال پست و مقام‌های دنیوی نبود و اگرچه می‌توانست با استفاده از موقعیت و جایگاهش، امکانات رفاهی فراوانی را برای خود و خانواده‌اش فراهم کند، اما ساده‌زیستی و نزدیک بودن به عامه مردم را برگزید. حضور مداوم ایشان در میدان جنگ و شهادت، بیانگر تعلق نداشتن به دنیا و دل‌کندن از آن بود. شهید

سلیمانی سرباز ولایت بود. ایشان از جمله کسانی بود که اشاره‌ی مقام معظم رهبری را می‌فهمید. فرمانبرداری از ولایت توسط حاج قاسم نه تنها کورکورانه نبود، بلکه بر قوی‌ترین عقلانیت استوار بود؛ همان عقلانیتی که می‌گوید در برابر خدا تعبد داشته باشید؛ می‌گوید در مقابل ولی خدا هم تعبد داشته باشید. حاج قاسم با ولایتمداری توانست کارهای بزرگ انجام دهد. (شمس‌الدینی و ارجمند تاج‌الدینی، ۱۴۰۰)

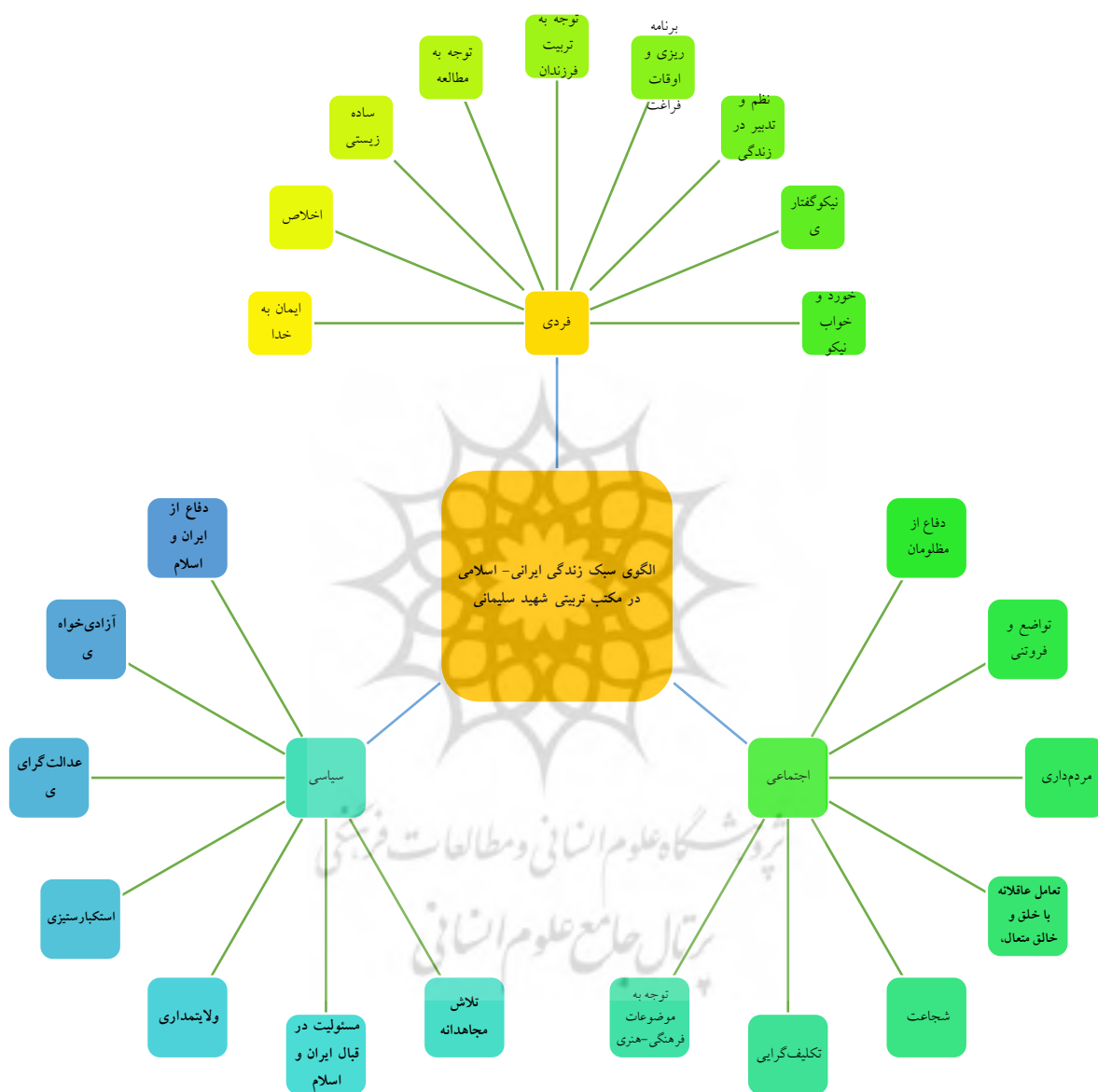
از نظر برنامه‌ریزی، بسیار منظم و اهل فعالیت و کار مستمر و بنا به فرموده‌ی مقام معظم رهبری، خستگی‌ناپذیر بود. با این همه، اهل ورزش، شنا، کوه‌پیمایی و پیاده‌روی بود. کمتر کسی مانند ایشان به همه‌ی زوایا توجه داشت. ایشان اهل مطالعه بود؛ به طوری که گاهی اوقات در هواپیما نیز مطالعه می‌کرد. به افراد کتابخوان جایزه می‌داد. ایشان به دخترش، خواندن کتاب شهید حججی را توصیه کرد. شهید سلیمانی در افغانستان، عراق، سوریه و لبنان، بارها تا نزدیکی مرگ پیش رفت، اما هیچ‌گاه حتی یک قدم سست نشد. ایشان کار را به جای دیگر متصل می‌دانست نه پول و با این اعتقاد پیش می‌رفت. شهید سلیمانی هیچ کجا خودش را ندید و مطرح نکرد. در لبنان خودش را ندید، در سوریه خودش را ندید. هیچ وقت نگفت اگر من در جنگ ۳۳ روزه لبنان، جنگ سوریه، عراق یا افغانستان نبودم، این اتفاقها نمی‌افتاد. شهید سلیمانی خدا و مردم را مقابل هم نمی‌دید. بر این اساس، خدمت به مردم را موجب نزدیکی به خداوند می‌دانست. ایشان به معنای واقعی دغدغه‌ی مردم را داشت. شجاع بود و هیچ هراسی از دشمنان در دل ایشان وجود نداشت. برای مأموریت‌های کاری همیشه از همین خصوصیت استفاده می‌کند. استکبارستیزی، دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی، از دیگر ویژگی‌های سردار شهید سلیمانی بود. وی متفکری استکبارستیز بود. شهید سلیمانی به شدت تکلیف‌شناس بود و بدون هیچ بیمی نسبت به نتیجه، تکلیف را انجام می‌داد و باور داشت وقتی انسان در مسیر تکلیف قرار بگیرد، بهترین نتیجه‌ها را خدا قرار می‌دهد (شیرازی، ۱۳۹۹). قطعاً این ویژگی‌ها و روش و منش شهید سلیمانی او را سردار دلها قرار داد؛ زیرا «ان‌الذین آمنوا و عملوا الصالحات سیجعل لهم الرحمن ودا» (مریم: ۹۶)؛ همانا کسانی که ایمان آورده و عمل شایسته کرده‌اند، به زودی خدای رحمان برای آنان محبتی قرار می‌دهد.

آنچه در این پژوهش ملاک کدگذاری در نظر گرفته شده، تمرکز بر روابط بین کدهاست؛ به گونه‌ای که بر اساس نتایج استخراج‌شده در الگوی مورد بررسی، سه مؤلفه فردی، اجتماعی و سیاسی وجود دارند که دارای شش معیار اصلی و ۲۳ مقوله می‌باشند. (جدول ۵ و شکل ۱)

طراحی و اعتبارسنجی الگوی سبک زندگی ایرانی ... ۲۰۹

جدول ۵: مقولات الگوی طراحی شده سبک زندگی ایرانی - اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی

مؤلفه	معیار	مقوله
فردی	اندیشه‌ای	ایمان به خدا
		اخلاص
		ساده‌زیستی
		توجه به مطالعه
		توجه به تربیت فرزندان
اجتماعی	رفتاری	برنامه‌ریزی و اوقات فراغت
		نظم و تدبیر در زندگی
		نیکو گفتاری
		خورد و خواب نیکو
سیاسی	رفتاری	دفاع از مظلومان
		تواضع و فروتنی
		مردم‌داری
	اندیشه‌ای	تعامل عاقلانه با خلق و خالق متعال
		شجاعت
سیاسی	رفتاری	تکلیف‌گرایی
		توجه به موضوعات فرهنگی - هنری
		تلاش مجاهدانه
	اندیشه‌ای	مسئولیت در قبال ایران و اسلام
		ولایت‌مداری
		استکبارستیزی
سیاسی	اندیشه‌ای	عدالت‌گرایی
		آزادی خواهی
		دفاع از ایران و اسلام

شکل ۱: الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی

گام ششم: پایایی و اعتبار مدل

در این پژوهش برای کنترل مفاهیم استخراجی، پس از تکمیل مراحل پیشین، یافته‌های طبقه‌بندی‌شده در جلسه‌های متعدد گروه کانونی با شرکت خبرگان ارائه شد. جلسه گروه‌های کانونی، مصاحبه گروهی شامل مصاحبه همزمان تعدادی از افراد است و تمرکز اصلی بر پرسشها و پاسخهای مطرح‌شده بین پژوهشگر و مشاهده‌گراهاست که با تعامل میان شرکت‌کنندگان، اطلاعات بسیار مهمی به دست می‌آید (مورگان و کروگر، ۱۹۹۸). این مرحله با تشکیل جلسه‌های ۶۰ تا ۹۰ دقیقه‌ای، در محلهای مختلف با حضور استادان و پژوهشگران دانشگاهی صورت پذیرفت.

هر مطالعه‌ای که انجام می‌شود، باید دارای اعتبار قابل قبول باشد؛ مطالعه کیفی و تحلیل فراترکیب نیز از این امر مستثنا نیست. منظور از اعتبار در پژوهش کیفی، مفاهیمی مانند دفاع‌پذیری، باورپذیری، تصدیق‌پذیری و حتی بازتاب‌پذیری نتایج تحقق است. یکی از شاخصهای پایایی تحقیق کیفی، ارزیابی دو یا چند سند از حیث ارجاع به شاخصی خاص است. درصد اتفاق نظر بین دو مشاهده‌گر، اغلب در ارزیابی کیفیت مشاهدات آنها از نتایج، حائز اهمیت است. میزان اتفاق نظر آنها به شدت تحت تأثیر این حقیقت نیز قرار دارد که حتی اگر دو مشاهده‌گر، از معیارهای کاملاً متفاوتی برای مثبت یا منفی قلمداد کردن آزمودنی‌ها استفاده کنند، انتظار داریم که آنان حداقل درباره برخی از شرکت‌کنندگان (و صرفاً به دلیل بخت و اقبال)، با یکدیگر اتفاق نظر داشته باشند. آنچه ما واقعاً می‌خواهیم بدانیم، آن است که میزان اتفاق نظر آنها چقدر بیشتر از میزانی است که از بخت و اقبال حاصل می‌شود. پاسخ دادن به این پرسش احتمالاً به ما خواهد گفت که مثلاً مؤلفه‌های شناسایی‌شده توسط مشاهده‌گرها، تا چه حد سبب بهبود کیفیت قرائت آنان شده است؛ به نحوی که درصد اتفاق نظر بین آنان از میزان اتفاق نظری که صرفاً از روی بخت و اقبال حاصل می‌شود، بیشتر باشد.

در مباحث آمار استنباطی، مفهومی به نام اندازه‌گیری توافق وجود دارد که به بررسی و ارزیابی ارتباط بین دو کمیت می‌پردازد. تفاوت این مفهوم با سایر مفاهیم ارتباط آماری^۱، سنجش جداگانه اندازه‌های این دو کمیت توسط دو فرد، پدیده یا دو منبع تصمیم‌گیری است. اندازه توافق توسط ضریبی به نام ضریب کاپا کوهن^۲ سنجیده می‌شود. آنچه در ضریب

---

1. Correlation
2. Cohen's kappa Coefficient

کاپا کوهن به دنبال آن هستیم، ارزیابی اندازه توافقی بین کدهای استخراج شده است که هر یک به صورت جداگانه، دو کمیت اصلی ما را اندازه گیری کرده اند.

برای اینکه بتوانیم به مفهوم کاپا پی ببریم، باید دو پرسش را مطرح کنیم. اول اینکه توافق میان قرائتهای کدهای مختلف، از آنچه فقط بر حسب شانس انتظار می رود، تا چه اندازه بیشتر است؟ این را می توان با منها کردن درصد اتفاق نظر مشاهده شده از درصد اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می رود، محاسبه کرد. این مقدار، صورت کسر کاپا است:

(درصد اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می رود) - (درصد اتفاق نظر

مشاهده شده)

پرسش دوم این است که: بیشترین مقداری که دو مشاهده گر می توانند اتفاق نظر خود را افزایش دهند، نسبت به اتفاق نظری که صرفاً بر حسب شانس انتظار می رود، چقدر است؟ واضح است که حداکثر توافق آنها ۱۰۰ درصد است (اتفاق نظر کامل - دو مشاهده گر توافق کامل دارند). بنابر این، بیشترین مقداری که انتظار می رود آنها بتوانند اتفاق نظر خود را افزایش دهند برابر است با:

(درصد اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می رود) - ۱۰۰ درصد

مقدار فوق، مخرج کسر کاپاست. کاپا بیان می کند که اتفاق نظر مشاهده شده تا چه میزان بیشتر از اندازه ای است که فقط بر حسب شانس انتظار می رود (یعنی درصد اتفاق نظر مشاهده شده منهای درصد اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می رود، یا همان صورت کسر)، نسبت به بیشترین مقداری که کدها می توانند به افزایش اتفاق نظر خود امید داشته باشند (۱۰۰ درصد منهای اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می رود؛ مخرج کسر). بنابر این، کاپا بر حسب یک مقدار عددی، نشان می دهد که اتفاق نظر به دست آمده میان کدها تا چه اندازه بیشتر از اتفاق نظری است که صرفاً بر حسب شانس انتظار می رود و آن را به صورت نسبت حداکثر افزایشی که ممکن است نسبت به اتفاق نظر صرفاً تصادفی رخ دهد، بیان می کند. شاخص آماری کاپا را می توان با معادله ذیل تعریف کرد.

$$\text{کاپا} = \frac{(\text{درصد اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می رود}) - (\text{درصد اتفاق نظر مشاهده شده})}{100\% - (\text{درصد اتفاق نظری که فقط بر حسب شانس انتظار می رود})}$$

بر اساس اسناد به دست آمده، شاخص کاپا برابر با مقدار ۰.۷۸ به دست آمد که نشان دهنده اعتبار کدهای استخراج شده بود که در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶: ضریب توافق کاپا

سطح معناداری	تقریب آمارة تی	خطای انحراف	شرح	
			مقدار	کاپا
۰.۰۴	۲.۴۱۶	۰.۲۷۱	۰.۷۸۲	کاپا
			۵۷	تعداد موارد معتبر

۲. بخش کمی پژوهش

در بخش استنباطی نیز از تحلیل عاملی تأییدی برای برازش الگوی پیشنهادی سبک زندگی ایرانی-اسلامی، مدل تحلیل مسیر و آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مدارس متوسطه استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش نیز نرم‌افزار اسمارت پی.ال.اس-۱۳ و اس.پی.اس.اس-۲۲ استفاده شده است.

یک) توزیع نرمال متغیرها

در این بخش، آمارة توصیفی متغیرهای سبک زندگی ایرانی-اسلامی بر اساس انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی^۳ ارائه شده است. برای بررسی توزیع نرمال داده‌ها، از آمارة کجی و کشیدگی استفاده شده که بیانگر نرمال یا عدم نرمال بودن توزیع متغیرهاست. محدوده قابل قبول برای آمارة کجی و کشیدگی در دامنه +۱ و -۱ قرار دارد.

جدول ۷: آمارة توصیفی و بررسی توزیع نرمال متغیرهای پژوهش

متغیر	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
خوبسازي مديران	۰.۴۹۹	۰.۴۹۲	-۰.۳۵۸
۱ بعد سياسي	۰.۶۹۴	۰.۳۱۰	-۰.۴۶۱
۲ بعد اجتماعي	۰.۵۱۷	۰.۱۹۱	-۰.۷۱۹
۳ بعد فردي	۰.۴۹۸	۰.۴۳۰	-۰.۵۷۶

جدول ۷ مربوط آمارة توصیفی و توزیع نرمال متغیر سبک زندگی ایرانی-اسلامی است. نتایج نشان‌دهنده آن است که متغیرهای پژوهش از لحاظ آمارة کجی و کشیدگی در محدوده قابل قبول (+۱ و -۱) قرار دارند؛ بر این اساس می‌توان گفت داده‌های پژوهش از توزیع نرمال برخوردارند.

با توجه به اینکه الگوی طراحی شده «سبک زندگی ایرانی-اسلامی» در پژوهش حاضر دارای ابعاد، مؤلفه‌ها، زیرمؤلفه‌ها و تعداد زیادی معرف (گویه) است و همچنین از نوع

1. Smart PLS-3
2. SPSS-22
3 Skewness & Kurtosis.

تحقیقات اکتشافی برای توسعه تئوری می باشد؛ بنابر این، از رویکرد کمترین مربعات جزئی استفاده شده است. برای اینکه مشخص شود طبقه بندی کیفی الگوی «سبک زندگی ایرانی - اسلامی» که بر اساس تحلیل مضمون مصاحبه ها و پیشینه های پژوهشی صورت گرفته است، به لحاظ کمی نیز اعتبار دارند، از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم با نرم افزار اسمارت پی. ال. اس-۳ استفاده شد. با توجه به پیشنهاد هیر و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهش حاضر نقطه برش قابل قبول بودن بارهای عاملی^۱ برابر با ۰.۷۰۸ لحاظ شده است. اما در این زمینه پیشنهاد می شود که بارهای عاملی بین ۰.۴۰ تا ۰.۷۰ تنها در صورتی حذف شوند که باعث افزایش سطح مطلوب پایایی ترکیبی یا میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از مقدار آستانه پیشنهادی شود. بررسی اولیه حاکی از قابل قبول بودن ضرایب بارهای عاملی می باشد که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۸: ضرایب بارهای عاملی و سطح معناداری

P-Values	T-Values	بار عاملی	شماره	زیر بعد	ابعاد
۰.۰۰۰	۴۵/۳۸	۰/۸۵	بعد سیاسی		
۰.۰۰۰	۴۰/۵۸	۰/۸۳	تلاش مجاهدانه		
۰.۰۰۰	۳۵/۳۳	۰/۸۳	مسئولیت در قبال ایران و اسلام		
۰.۰۰۰	۳۸/۰۷	۰/۸۳	ولایتمداری		
۰.۰۰۰	۳۹/۸۰	۰/۸۴	استکبارستیزی		
۰.۰۰۰	۲۰/۶۶	۰/۷۷	عدالت گرایی		
۰.۰۰۰	۲۱/۲۸	۰/۷۳	آزادی خواهی		
۰.۰۰۰	۱۸/۷۲	۰/۷۲	دفاع از ایران و اسلام		
۰.۰۰۰	۸۰/۴۵	۰/۹۲	بعد اجتماعی		
۰.۰۰۰	۴۲/۲۵	۰/۸۵	دفاع از مظلومان		
۰.۰۰۰	۵۰/۰۰	۰/۸۶	تواضع و فروتنی		
۰.۰۰۰	۳۳/۲۱	۰/۸۱	مردم داری		
۰.۰۰۰	۴۵/۴۱	۰/۸۳	تعامل عاقلانه با خلق و خالق متعال		
۰.۰۰۰	۵۵/۶۷	۰/۸۷	شجاعت		

^۱ Factor loadings

طراحی و اعتبارسنجی الگوی سبک زندگی ایرانی ... ۲۱۵

۰.۰۰۰	۳۲/۲۲	۰/۷۹	تکلیف گرایی		
۰.۰۰۰	۴۲/۳۶	۰/۸۵	توجه به موضوعات فرهنگی-هنری		
۰.۰۰۰	۲۰/۹۱	۰/۷۳	بعد فردی		
۰.۰۰۰	۲۳/۱۰	۰/۷۸	ایمان به خدا		
۰.۰۰۰	۱۷/۶۳	۰/۷۲	اخلاص		
۰.۰۰۰	۲۵/۸۷	۰/۷۶	ساده زیستی		
۰.۰۰۰	۲۳/۵۸	۰/۷۶	توجه به مطالعه		
۰.۰۰۰	۳۱/۸۷	/۸۰	توجه به تربیت فرزندان		
۰.۰۰۰	۲۹/۳۷	/۸۰	برنامه ریزی و اوقات فراغت		
۰.۰۰۰	۳۰/۰۸	۰/۸۱	نظم و تدبیر در زندگی		
۰.۰۰۰	۴۳/۰۱	۰/۸۳	نیکو گفتاری		
۰.۰۰۰	۴۳/۷۷	۰/۸۴	خورد و خواب نیکو		

جدول ۵ نشان دهنده ضرایب بارهای عاملی و مقادیر معناداری ابزار اندازه گیری «سبک زندگی ایرانی-اسلامی» است. بر اساس پیشنهاد هیر و همکاران (۲۰۱۹)، بارهای عاملی ابعاد، زیرمؤلفه‌ها و گویه‌های مرتبط با آنها دارای بار عاملی قابل قبول و در سطح خطای ۰.۰۵ معنادار می‌باشند ($P < 0.05$). نتایج حاکی از آن است که بارهای عاملی ابعاد «فردی»، «اجتماعی»، «سیاسی»، به ترتیب با ضرایب عاملی ۰/۹۳، ۰/۹۲ و ۰/۸۵ دارای بیشترین مقدار در سنجش مقیاس «سبک زندگی ایرانی-اسلامی» می‌باشند. برای برازش مدل اندازه‌گیری «سبک زندگی ایرانی-اسلامی»، معیارهای روایی و پایایی استفاده شده است. از روایی همگرا^۱ و روایی افتراقی^۲ برای ارزیابی روایی و آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی^۳ برای ارزیابی پایایی مقیاس استفاده شده است. روایی همگرا از طریق معیار میانگین واریانس استخراج شده^۴ و روایی افتراقی با معیار فورنل-لارکر^۵ محاسبه شد (میر و همکاران، ۲۰۱۹). نتایج روایی همگرا و پایایی در جدول ۹ و نتایج روایی افتراقی در جدول ۱۰ قابل مشاهده‌اند.

1. Convergent Validity
2. Discriminant validity
3. Composite reliability
4. Average Variance Extracted
5. Fornell-Lacker

جدول ۹: ارزیابی روایی همگرا و پایایی

روایی همگرا	پایایی		مؤلفه‌ها	ابعاد
	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ		
میانگین واریانس تبیین شده				
۰/۶۳	۰/۹۲	۰/۹۰		سیاسی
۰/۵۴	۰/۹۳	۰/۹۲		اجتماعی
۰/۵۵	۰/۹۵	۰/۹۴		فردی
> 0.5	> 0.7	> 0.7	حد قابل قبول	

نتایج ارزیابی روایی همگرا در جدول ۹ نشان می‌دهد که میانگین واریانس استخراج شده برای ابعاد «سیاسی» (۰/۶۳)، «اجتماعی» (۰/۵۴) و «فردی» (۰/۵۵)، بالاتر از مقدار ۰/۵۰ و تأیید شده می‌باشند. همچنین نتایج مربوط به پایایی حاکی از آن است که ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی برای ابعاد و مؤلفه‌های آن بالاتر از مقدار ۰/۷۰ و در حد قابل قبول قرار دارند. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که مقیاس «سبک زندگی ایرانی-اسلامی» از نظر پایایی و روایی همگرا، تأیید شده است. در ادامه، نتایج مربوط به روایی افتراقی ارائه شده است.

جدول ۱۰: روایی افتراقی بر اساس آزمون فورنل-لارکر

شماره	ابعاد	۱	۳	۴
۱	سیاسی	(۰/۷۹)		
۳	فردی	۰/۷۵	(۰/۷۷)	
۵	اجتماعی	۰/۶۰	۰/۵۸	(۰/۷۳)
توجه: ریشه دوم مقدار میانگین واریانس استخراج شده در قطر ماتریس و داخل پراتز نشان داده شده است.				

معیار شاخص فورنل-لارکر در جدول ۱۰ نشان می‌دهد که ریشه دوم مقدار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای ابعاد «سیاسی» (۰/۷۹)، «فردی» (۰/۷۷) و «اجتماعی» (۰/۷۳)، بیشتر از ضریب همبستگی آن بُعد با سایر ابعاد در مدل است؛ بنابراین، روایی افتراقی مقیاس «سبک زندگی ایرانی-اسلامی» تأیید می‌شود. نتایج به دست آمده بر اساس روایی و پایایی، حاکی از برآزش و اعتبار مقیاس سبک زندگی ایرانی-اسلامی است.

د) بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، ارائه الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی بود. در این راستا برای جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها و سخنرانی‌های شهید مد نظر قرار گرفت و با رویکرد ترکیبی کمی-کیفی حوزه مفاهیم دینی و جامعه‌شناسی، به شناسایی الگوی زندگی ایرانی-اسلامی و در نهایت، ارائه الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی پرداخته شد. برای تحقق هدف پژوهش، ابتدا با رویکرد کیفی فراترکیب، به مرور نظام‌مند منابع اطلاعاتی برای شناسایی ابعاد و شاخصهای سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی پرداخته شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از مراحل کدگذاری، منجر به شناسایی ابعاد گوناگون سبک زندگی ایرانی-اسلامی شد و نتایج حاصل از چند مرحله کدگذاری داده‌ها، نشان داد که در الگوی مورد بررسی، سه مؤلفه فردی، اجتماعی و سیاسی با شش معیار اصلی و ۲۳ مقوله فرعی وجود دارند. در بعد فردی، شاخصهای ایمان به خدا، ساده‌زیستی، توجه به مطالعه، توجه به تربیت فرزندان، برنامه‌ریزی اوقات فراغت، نظم و تدبیر در زندگی، نیکوگفتاری و خورد و خواب نیکو؛ در بعد اجتماعی، شاخصهای دفاع از مظلوم، تواضع و فروتنی، مردم‌داری، تعامل عاقلانه با خلق و خالق متعال، شجاعت، تکلیف‌گرایی و توجه به موضوعات فرهنگی-هنری و در بعد سیاسی، شاخصهای تلاش مجاهدانه، مسئولیت در قبال ایران و اسلام، ولایتمداری، استکبارستیزی، عدالت‌گرایی، آزادی‌خواهی و دفاع از ایران و اسلام، شناسایی و دسته‌بندی شدند.

بعد از شناسایی شاخصهای سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مکتب تربیتی شهید سلیمانی، با رویکرد کمی به بررسی اعتبار الگوی شناسایی شده و به عبارت دیگر؛ اعتباریابی شاخصهای شناسایی شده مرحله اول پرداخته شد. نتایج اعتباریابی نشان داد ضرایب بارهای عاملی قابل قبول است. معیارهای روایی و پایایی نشان دادند که مدل از روایی همگرا و روایی افتراقی برخوردار است. آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی نیز طبق توصیه هیر و همکاران (۲۰۱۹)، نشان از مطلوب بودن پایایی مدل داشت. همچنین معیار شاخص فورنل-لارکر نشان داد که ریشه دوم مقدار میانگین واریانس استخراج شده برای ابعاد «سیاسی» «فردی» و «اجتماعی»، بیشتر از ضریب همبستگی آن بعد با سایر ابعاد در مدل است؛ بنابراین، روایی افتراقی مقیاس «سبک زندگی ایرانی-اسلامی» نیز تأیید شد.

طبق مدل استخراج شده در پژوهش حاضر، سردار شهید قاسم سلیمانی در دامن طبیعت خدادادی و فرهنگ دینی و سبک زندگی عشیره‌ای بالندگی می‌یابد و صاحب ویژگی‌های فردی، اجتماعی و سیاسی می‌شود. او می‌کوشد تا فرزندان خود را در فضای معنوی خانواده با [آرامش، مودت و رحمت] و برابر با آیه ۲۱ سوره روم و آیه ۱۵ سوره احقاف، تغذیه، پوشش، تعلیم و تربیت کند. با ظهور انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای، استعدادها در حال بالندگی او شتاب می‌گیرند و به کمال می‌رسند. سردار سلیمانی با جدیت تمام از فضای انقلاب اسلامی بهره می‌گیرد و در راه اسلام و در صحنه‌های مختلف آزمونه‌های الهی، سربلند بیرون آمده و خالصانه عمل می‌کند. مجاهدتهای شهید سلیمانی سبب می‌شود که خداوند او را جلب قلوب انسانهای حق طلب در سراسر جهان کند. مدل استخراج شده سیر تحول سبک زندگی شهید سلیمانی نشان داد که او ابتدا از اعتقادات و عملکرد والدین خود تأثیر پذیرفته و تعلیم و تربیتش آغاز شده است. حاج قاسم این تأثیرپذیری را به کرات در سخنرانی‌های خود اعلام و اقرار کرده است. علاوه بر این، نقش نظام جمهوری اسلامی و ولایت فقیه در صحنه‌های مختلف امنیتی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهید سلیمانی، نمود بارز خود را نشان می‌دهد. از آنجا که شهید سلیمانی در اعتقاد و اجرا سبک خاص خود را داشته است، رهبر انقلاب او را صاحب مکتب و مدرسه درس آموز دانسته، اهل خرد را به تبیین این مکتب توصیه کرده‌اند.

منابع

- قرآن کریم. ترجمه صفوی.
- بیانات مقام معظم رهبری . Khamenei.ir
- زم، محمدعلی (۱۳۹۴). رساله تشریفات: سبک زندگی ایرانی - اسلامی. تهران: کتاب جمهور.
- شریفی، احمدحسین (۱۳۹۱). «سبک زندگی به عنوان شاخصی برای ارزیابی سطح ایمان». معرفت فرهنگی اجتماعی، سال سوم، ش ۳: ۶۲-۴۹.
- شمس‌الدینی، نرگس و علی ارجمند تاج‌الدینی (۱۴۰۰). «تبیین و ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی در اندیشه شهید سپهد قاسم سلیمانی». ششمین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، اجتماعی و سبک زندگی.
- شیرازی، علی (۱۳۹۹). گفتار پژوهی: سبک زندگی اسلامی در مکتب شهید سلیمانی. تهران: دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه جامع امام حسین (ع)
- عنوانی، سید حامد؛ سید حسین سید موسوی، وحیده فخار نوغانی و سید مرتضی حسینی شاهرودی (۱۳۹۶). «رویکرد سیستمی در تعریف سبک زندگی». معرفت فرهنگی اجتماعی، سال نهم، ش ۳۳: ۱۰۰-۸۱
- قربانی، مهری (۱۳۹۲). مقایسه سبک زندگی ایرانی - اسلامی با سبک زندگی غربی. تهران: وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- کهریزی، مهوش (۱۴۰۰). «خانواده و سبک زندگی اسلامی در تمدن‌سازی نوین جهانی بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب». ششمین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، اجتماعی و سبک زندگی.
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۹۳). دین و سبک زندگی. تهران: دانشگاه امام صادق.
- ولی‌زاده، محمدجواد (۱۳۹۲). «ضرورت ارائه تعریف بومی (اسلامی - ایرانی) از سبک زندگی». مهندسی فرهنگی، سال هشتم، ش ۷۵.
- www.afsaran.ir
- www.soleimani.ir
- Ghanbari,omid; Siamak Beheshti & Ali Rashidpour (2022). "Identifying the underlying cultural factors affecting Iranian - Islamic lifestyle". *Ferdowsi university of mashhad journal of social sciences*. 19(3): 7-102.
- **The Holy Qur'an**. Safavi Translation.
- Ghorbani, Mehri (2013). **Comparison of Iranian-Islamic Lifestyle and Western Lifestyle**. Tehran: Ministry of Education, Research and Educational Planning Organization.
- Kahrizi, Mahvash (2021). "Family and Islamic Lifestyle in Global New Civilization Based on the Second Step of the Revolution Statement".

Sixth International Conference on Humanities, Social Sciences, and Lifestyle.

- Mahdavi Kani, Mohammad Saeed (2014). **Religion and Lifestyle**. Tehran: Imam Sadiq University.
- Onvani, Seyed Hamed; S.H. Seyed Mousavi, V. Fakhhar Noghaani & S.M. Hosseini Shahroodi (2017). "A **Systematic Approach to Defining Lifestyle**". *Journal of Cultural and Social Awareness*, Vol. 9, Issue 33: 81-100.
- Shams al-Dini, Narges & Ali Arjmand Taj al-Dini (2021). "**Explanation, Promotion, and Institutionalization of Islamic Lifestyle in the Thought of Martyr General Qasim Soleimani**". *Sixth International Conference on Humanities, Social Sciences, and Lifestyle*.
- Sharifi, Ahmad Hossein. (2012). "**Lifestyle as an Indicator for Evaluating the Level of Faith**". *Journal of Cultural and Social Knowledge*. Vol. 3, Issue 3: 49-62.
- Shirazi, Ali. (2020). **Discourse Research: Islamic Lifestyle in the School of Martyr Soleimani**. Faculty of Management and Economics, Imam Hussein University.
- **Statements of the Supreme Leader**: www.khamenei.ir.
- Valizadeh, Mohammad Javad (2013). "**The Necessity of Providing a Native (Islamic-Iranian) Definition of Lifestyle**". *Journal of Cultural Engineering*, Vol. 8, Issue 75.
- Zam, Mohammad Ali (2015). **Treatise on Ceremonies: Iranian-Islamic Lifestyle**. Tehran: Jomhour Publishing.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی